

IDEJE VAN AZ ÖRÖMNEK

25 éves a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület

Ünnepi hangverseny és fogadás a Festetics Palota Tükörtermében (Andrássy Gyula Egyetem), korábbi Mazsike elnökök, alapítók, egykori és mai tagok és szimpatizánsok részvételével, 2013. november 23. szombat, 19:00 órától, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület megalakulásának 25. évfordulója alkalmából.

A Mendelssohn Kamarazenekar ünnepi hangversenyének programja.
Művészeti vezető és hegedűn közreműködik Kovács Péter hegedűművész.

Wolfgang Amadeus Mozart: D-dúr divertimento
Felix Mendelssohn-Bartholdy: d-moll hegedűverseny

Weiner Leó: I. divertimento
Orbán György: Bálzene
Mike Curtis: Klezmer lakodalom

A belépés díjtalan, de regisztrációhoz kötött.
Megjelenési szándékát, kérjük a
mazsike@gmail.com e-mail címen jelezze.

Helyszín: Festetics Palota (Andrássy Gyula Egyetem)
Pontos cím: Budapest VIII. ker., Pollack Mihály tér 3.

www.mazsike.hu
www.facebook.com/mazsike1988

TÁMOGATÓ:

Hírlevél

MAGYAR ZSIDÓ KULTURÁLIS EGYESÜLET

XXIV. évfolyam, 9. szám

2013. november Kiszlév 5774

Ideje van az örömnék

25 éves a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület
Ünnepi programajánló

Ellenséges propagandatevékenység

Titkosszolgálati jelentések az alakuló Mazsikéről

Amikor még mi voltunk az Olaszok

Futball és zsidóság

Hanuka: november 28 – december 5.

Minden kedves Olvasónknak
boldog és édes ünnepet kívánunk!

Klein Rudolf: Abbázia

A magyar riviéra gyöngyszeme
bácskai szemmel (I. rész)

Rubin Eszter: Nem csak barhesz

Hanukára amerikai palacsinta

Csatlakozzon facebook oldalunkhoz:
www.facebook.com/mazsike1988

Ideje van az örömnnek!

25 éves a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület

KELETIES HANUKA – Ízek, fények, ősi keleti dallamok

2013. december 3. kedd, 20:15

Keleties hangulatban a Dina Music Budapest koncertje, 2013. december 3-án, kedden, 20.15-től Hanuka hatodik napján a Kazimir Bisztróban (Budapest VII. ker., Kazinczy u. 34.), Magyar Zsidó Kulturális Egyesület szervezésében a Negyed6Negyed7 Fesztivál keretén belül.

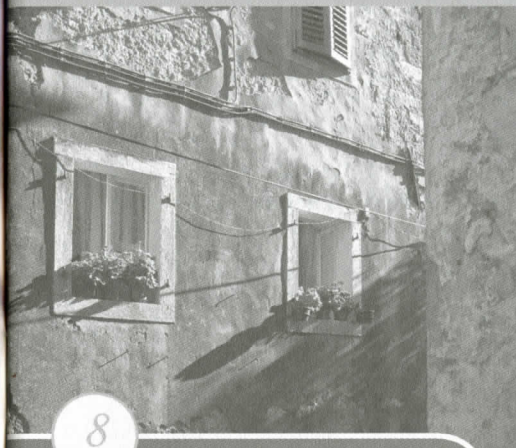
Dina Music Budapest az ősi, mélységes népzeneiket friss, új pompába öltözteti. Szokolay Dongó Balázs izgalommal teli furulyajátéka, Lázár Zsigmond a korszerűséget és a hagyományt egyesítő, kifinomult hegedűjátéka, Lamm Dávid érzékeny, kifejező gitározása és nem utolsósorban Samu-Pandzarisz Diána (Dina) csodálatos énekhangja teszi a zenekart olyan páratlan formációvá, amely garantáltan a közönség szívéig hatol.

Az est során a szefárd zsidó, arab, görög, török, dallamok, valamint a Hanuka fényei és ízei elröpítik a hallgatót a Kelet titokzatos világába.

Helyszín: Kazimir Bisztró

Pontos cím: Budapest VII. ker., Kazinczy u. 34.

A belépés díjtalan!

8

ABBÁZIA

A magyar riviéra bácskai szemmel (1. rész)

TÁMOGATÓINK

MAZSIHISZ – MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ
HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGE

MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ ÖRÖKSÉG
KÖZALAPÍTVÁNY (MAZSÖK)

BÁLINT HÁZ

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

AMERICAN JEWISH JOINT
DISTRIBUTION COMMITTEE

IMPRESSZUM

Kiadó: Magyar Zsidó Kulturális Egyesület.
Cím: Budapest, VII. kerület, Garay u. 48.
Postacím: 1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: (+36) 1 311 66 65
Honlap: www.mazsike.hu
E-mail: mazsike@gmail.com
Felelős kiadó: Kirschner Péter
Szerkesztő: Deák Andrea
Borító: Hári Péter
Tipográfia, tördelés: ElektroPress Stúdió
Nyomda: Pannónia Print
ISSN 1219-79-04.

Barátkozunk a Facebookon!
www.facebook.com/mazsike1988

TARTALOM

MaZsiKE 25

Negyedszázad

25 éve alakult meg a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület

Höskorszaki töredék

Ellenséges propagandatevékenység –

Titkosszolgálati jelentések az alakuló Mazsikéről

Kedves Barátaink!

Tisztelt Egyesületi Tagjaink!

Ideje van az örömnnek

Ideje van az örömnnek

Történelem

Híd a jelen sivárságából a múlt verőfényéhez

Monarchianosztalgia a két világháború közötti
budapesti zsidóság körében (3. rész)

Abbázia

A magyar riviéra bácskai szemmel (1. rész)

Sporttörténet

Amikor még mi voltunk az Olaszok...

Futball és zsidóság

Vegyes

Oroszos hangulatban

Új tanévvel folytatódik a Szabad Zsidó Tanház

Érdi Tamás zongoraművész játékonysági hangversenye

Hanukára amerikai palacsinta

Rubin Eszter receptjei

Múltidéző séta

A Terézvárosi zsidó emlékek nyomában

PROGRAMÖSSZESÍTŐ

A Makabi Túraszakosztály novemberi programja

Trauma és utóhatás

Van-e modern zsidó irodalom

Monarchianosztalgia a két világháború közötti budapesti zsidóság körében (3. rész)

HÍD A JELEN SIVÁRSÁGÁBÓL A MÚLT VERŐFÉNYÉHEZ

A múlt „verőfénye”

Miben nyilvánult meg a múlt verőfénye? A kérdésre adott válasz irányatonként / stratégiaként eltért. Az ortodox szervezet történeti tudatának fontos részét képezték a jelentős rabbikkal bíró nagy hitközségek, amelyek a Monarchia és a történelmi Magyarország keretei között alakultak ki.

A kolomeai lakosság hódolása.
Károly Király körüli a felszabadított Kelet-Galicában.

Az ortodox intézményrendszer meghatározó központja a szakadást követően ugyanis nem a fővárosban jött létre, hanem a jelentősebb vidéki ortodox közösségek töltötték be ilyen szerepet. Az ortodoxia vezetőjévé a pozsonyi Szofer-dinasztia vált, világi ügyeinek képviselőjévé, a Közvetítő Bizottság első elnökévé pedig Reich Ignác temesvári kereskedőt választották. Az országhatárok 1920-as változása így a dualizmus idején kiépített ortodox intézményrendszert szabdalta szét. A jelentős ortodox és haszid közösségek, valamint a fontos Talmud-iskolák az utódállamokhoz kerültek. Az ortodoxia Habsburg-nosztalgiját, egyfelől a keresztény társadalom vezető személyi-

ségeinek a zsidósághoz való többségi viszonyulás tekintetében pozitív példaként történő felmutatása, másfelől az uralkodó személyének vallási értelmezése határozta meg. Ehhez járult hozzá az intézményesülés és az irányzati viták történeti tapasztalata.

A keresztény társadalom felől (és számára) pozitív példaként szolgáló uralkodók és államférfiak közül az ortodox történelemszemléletben így kapott széles teret a Habsburg tolerancia, a '48-as szabadságharc mítosza és a Kossuth-kultusz vagy a Rákóczi-kultusz is. Olyan címet viselő cikkek, tárcák és visszaemlékezések jelentek meg, mint *I. Ferenc József és az ortodoxia* (*Ortodox Zsidó Ujság*

1941. nov. 20./ 5.). Gabel Sándor visszaemlékezést írt Ferenc József nagyváradi látogatásáról (*Ortodox Zsidó Ujság* 1942. jan. 10./ 3.). A jelen valóságával polemizáló jelentést nyert az az arisztokratikus gyűjtői szenvedély is, amely a judaizmus régiségeire is kiterjedt, ahogyan ezt *A régi jó világból...* – Héber költemény Ferenc József könyvtárában címadás is tükrözte (*Ortodox Zsidó Ujság* 1942. jan. 20./ 4.). A szimbolikus függetlenségi politika zsidó toposzai pedig a jogegyenlőség felől nyertek új megvilágítást, mint például annak ténye, hogy rituális kosztot kaptak 1848-ban a zsidó katonák (*Ortodox Zsidó Ujság* 1939. máj. 20./ 11), vagy Kossuth fellépett az antiszemitizmus ellen (*Ortodox Zsidó Ujság* 1940. márc. 10./ 1. Kossuth Lajos az antiszemitizmus ellen). A függetlenségi kultuszok sorát gyarapító Rákóczi-kultuszhoz hasonlóan értelmezhető kötődést jelentett a fejedelem életét megmentő zsidó kereskedő történeti mondájának felidézése (*Ortodox Zsidó Ujság*, 1941. nov. 1./ 6. Egy Rákóczi-epizód). Ezek olyan – többnyire már a dualizmus ortodox sajtójában is közreadott – toposzok voltak, amelyek a dinasztikus és nemzeti évfordulók és ünnepek mellett, a zsidóságot ért támadások idején aktualizált mondandóval kerültek a lapok hasábjaira. Ezt tükrözik a fentebb hozott szemelvények is: a zsidótörvények sajtóvisszhangjában a nemzeti múlt pozitív ellenpéldái mellett ismét felszínre került a dinasztia iránti lojalitás és a monarchianosztalgia.

A dinasztia iránti lojalitást az ortodoxia az európai önképben is fontos szerepet betöltő antikvitásból és talmudi előképből vezette le. A cikkíró szerint a „zsidóság elvetette az emberimádást, de az uralkodói hatalomban a mennyei uralom egy sugarát látta s ezért áhitatosan *bróchót* mondott uralkodó látására, áldást, amely dicsőíti a Mindenhatót, hogy *felsőgéből juttatott a haladó emberek*. És igazán siratták az igazságos és hatalmas Caesart. A mennyei dicsőség visszatükröződő fénysugarát látta mindig a zsidóság *I. Ferenc József* erejében. Minden, ami a zsidóság szemében királyi attribútum – jóság, igazság, kötelességtudás és isteni hatalom előtt való meghajlás, – *meg volt benne*. Lelkének minden porcikáját királyi megnyilatkozásban látták népei. Valóságos megtestesítője volt a bibliai király két jelzőjének: *Malki czedek melech sólém*, mert mint az igazság királya és a béke fejedelme él a zsidóság emlékében.” (*Zsidó Ujság* 1930. aug. 22./ 3. Emlékezés I. Ferenc Józsefre)

A történelmi tapasztalat Ferenc József esetében szorosan összefonódott az ortodoxia önállósodási törekvéseivel és érdekérvényesítésének sikereivel. Az ortodoxia ügyének felkarolója, később pedig az Orthodox Iroda elnöke Reich Ignác udvari szállító lett. Az ortodox küldöttségeket fogadó uralkodó a visszaemlékezésekben a vallásosság pártfogója, az ortodox ügy támogatója lett. A teljesen önálló magyar ortodoxia „statutumait maga a király szentesítette **Schönbrunnban kelt legfelsőbb elhatározásával, 1871 október 22-én**. Ezen lépésével I. Ferenc József örök halára kötelezte az ortodoxiát, mint ahogy az ortodox törekvések mindenkor melegsívű pártfogóra találtak benne. Már 1859-ben megadja a *Kszáv Szaffer* kérelmére a pozsonyi jesivának a nyilvánossági jogot, a mivel a hagyományokat hűségesen őrző zsidó réteget egyenjogúsította az akkor Magyarországon előretörő neológ osztállyal. Valahányszor ortodox rabbik küldöttségét fogadta, a legkegyesebben hallgatta meg a vallás megerősítését célzó kérelmeiket. Alkotmányos király lévén, nem teljesíthette a rabbik összes kérelmét, például az izr. iskolaalap hováfordításának ügyében, de mindig kifejezésre juttatta a vallásos lelkiületéből fakadó tiszteletet azok irányában, akiknek fő élettartalma a vallástörvény.” (*Zsidó Ujság* 1930. aug. 22./ 3. Emlékezés I. Ferenc Józsefre) – írták a születési centenárium alkalmából.

A külső politikai vitákban az 1920-as években ez a zsidó királyhűség gyakran összemosódott a legitimizmussal. A legitimista körök gyökerét képező Néppárttal szemben már a saáfordulós ortodox lapban is alternatív és független autoritásként jelent meg a dinasztia. 1896-ban például a Moson vármegyei Néppárttal szemben a zsidóságot Frigyes főherceg védte meg. A főhercegről megjegyezte az Orthodox Iroda titkára, hogy katonaként nem politizál, de ha politizálna is, akkor lojális lenne a királyhoz és a kormányhoz. Híradásában az ortodox lap egyértelmű különbséget tett a Néppárt és a dualista elit, illetve a dinasztia között. (*Zsidó Híradó* 1896. júl. 2. / 10. Hírek – Frigyes főherceg és a néppárt.) Ez a különbségtétel figyelhető meg később a legitimizmus és a dinasztia között is.

Glässer Norbert – Zima András

Az írás az MTA–SZTE Vallási Kutató Csoport (03217) keretében készült

(Befejezés a következő számunkban.)